

IZVEŠTAJ O MONITORINGU POŠTOVANJA KODEKSA NOVINARA SRBIJE U DNEVNIM ŠTAMPANIM MEDIJIMA U PERIODU OD 01. MARTA DO 31. AVGUSTA 2016. GODINE

UVOD

U periodu od 1. marta do 31. avgusta posmatrano je osam dnevnih novina koje se distribuiraju na nacionalnom nivou, i to: Politika, Danas, Večernje novosti, Blic, Alo, Kurir, Informer i Srpski telegraf, koji je počeo da izlazi od 24. marta 2016. godine.

Beleženi su nesporni prekršaji Kodeksa novinara Srbije, koji su prikazani u tabeli, koja je sastavni deo ovog izveštaja, i u kojoj su navedeni: naziv medija, datum objavljivanja, rubrika, strana i naslov teksta. Opšti utisak jeste da je nivo poštovanja Kodeksa novinara Srbije na niskom nivou, da u nepoštovanju prednjače listovi sa tabloidnom uređivačkom politikom (Srpski telegraf, Alo, Kurir, Informer), dok je kod Večernjih novosti nivo prekršaja znatno niži. U listovima Politika i Danas, broj prekršaja je zanemarljiv u odnosu na ostale.

U posmatranom periodu ukupno je zabeležen 3191 medijski sadržaj u kojima je prekršen Kodeksa novinara Srbije. Ovaj broj prekršaja ne podudara se sa ukupnom brojem prekršenih odredbi, jer je vrlo često jednim tekstom prekršeno više tačaka Kodeksa novinara Srbije. Dnevne novine sa najvećim zabeleženim brojem prekršaja po naslovima su Informer sa 763 medijska sadržaja, na drugom mestu je Srpski Telegraf sa 709 naslova, na trećem Kurir sa 638 zabeleženih medijskih sadržaja u kojima je bilo prekršaja, slede Alo - 459 i Blic - 398. Večernje novosti su imale 142 prekršaja, Danas 43 i Politika 39.

OPŠTA ZAPAŽANJA

U odnosu na monitoring realizovan tokom 2015. godine, zabeležen je znatno veći broj prekršaja Kodeksa: prosečno, tokom ove godine, svakog meseca beleženo je za 20 do 40 odsto više prekršaja. Izuzetak je april 2016, kada je zabeleženo skoro dvostruko više prekršaja nego u istom periodu prethodne godine (312, u odnosu na 616).

Osim toga, promena je primetna i u poglavljima i tačkama Kodeksa koje se najviše krše: iako je i dalje veoma često, kršenje prava na pretpostavku nevinosti (Poglavlje 4, tačka 3) nije više najčešća greška novinara i urednika. Umesto toga, primat je preuzela druga tačka Pogavlja 1 koja nalaže da se pravi jasna razlika između pretpostavki, nagađanja i činjenica: u listovima na koje se odnosi monitoring, sve je više tekstova u kojima se nagađanja, tračevi, praznoverice, lične ideje i ubeđenja plasiraju kao neporecive činjenice.

U situacijama kada postoji izuzetan interes javnosti za određene događaje (naročito surova ubistva, lične tragedije i sl.), mediji se "utrkuju" u atraktivnosti sadržaja i skoro redovno pribegavaju senzacionalizmu, objavljivanju nepotvrđenih informacija, šokantnih i uznemirujućih fotografija i svedočenja, itd. Kada se dogodilo surovo ubistvo devojčice iz okoline Zaječara, mediji su objavljivali grafičke opise zločina, s detaljima koji bi trebalo da postoje samo u obdukcionim nalazima, a privatnost porodice i dignitet žrtve nisu poštovani ni u minimalnoj meri. Medijska kampanja koja je pratila ubistvo pevačice Jelene Marjanović antologijski je primer nepoštovanja više tačaka Kodeksa novinara Srbije, dok su bolesti, tragedije i svakodnevica poznatih ličnosti bili potpuno na uvidu javnosti.

U posmatranim medijima, sve je više PR objava koje nisu označene kao plaćeni, marketinški sadržaj u čemu prednjači nekoliko preduzeća - između ostalih i ona koja su velika i uspešna (Pošta Srbije, Auto moto savez Srbije, Knez Petrol, Hemofarm, itd.) Na taj način čitaoci se dovode u zabludu, što - kako se čini - naručiocima ovih sadržaja vrlo dobro znaju i vrlo uspešno koriste. Naročito je drastičan primer kršenja Kodeksa novinara Srbije gde se kao novinarski plasiraju komercijalni sadržaji koji navodno pomažu lečenju ljudi.

Posebno zabrinjavaju sadržaji koji spadaju u domen političkog marketinga, a nisu označeni kao takvi - što nismo zapazili u monitoringu 2015. godine, a na čemu posebno insistira uredništvo Srpskog telegrafa.

ANALIZA MEDIJA

Alo

Dnevne novine Alo u posmatranom periodu su jedan od najčešćih prekršilaca Kodeksa novinara Srbije. Najveći broj prekršaja odnosi se na predstavljanje nagađanja i pretpostavki kao činjenica bez provere kod drugog ili više izvora,

neosnovane optužbe i klevete, nepoštovanje pretpostavke nevinosti, korišćenje anonimnih izvora, nevodjenje računa o tome da izvor sledi svoj interes, ugrožavanje dece, kao i kršenje prava na privatnost i dostojanstvo. Takodje, u ovim dnevnim novinama često je beleženo i nepoštovanje kulture i etike javne reči, kao i objavljivanje uznemiravajućih sadržaja, koji se najviše odnose na fotografije tela nastradalih u nesrećama i tragedijama. Novinari lista Alo, naročito u rubrikama Aktuelno, Vesti i VIP, po pravilu navode izjave anonimnih izvora, koje nisu proverene i potkrepljene iz drugih izvora, i takve navode predstavljaju kao činjenice. Takodje, lako je uočljivo da u takvim tekstovima, navodni anonimni izvori slede svoj interes, a da novinaru slepo veruju izvoru, i da se takvi sadržaji objavljuju iz očiglednog političkog ili ekonomskog interesa izdavača, što je, takodje, prekršaj Kodeksa novinara Srbije, ali ta tačka nije beležena jer ne postoji čvrst dokaz za takve tvrdnje.

Najveći broj takvih sadržaja objavljivan je u predizbornoj kampanji, kao i nakon izbora, a spekulacije su se svodile na nagađanja ko će biti, a ko ne u koaliciji, kao i u Vladi. Takodje, u slučajevima crne hronike, prilikom izveštavanja o tragičnim slučajevima, nije vodjeno računa o pretpostavci nevinosti, pravu na privatnost, dostojanstvo i integritet, a Alo je jedan od neslavnih rekordera po broju prekršaja. Drastični primeri kršenja novinarske etike i Kodeksa novinara Srbije u ovom listu zabeleženi su u više desetina tekstova o ubistvu pevačice Jelene Marjanović u Borči, ubistvu trogodišnje devojčice u okolini Zaječara, masovnom ubistvu u Žitištu, kao i u izveštavanju o bolesti i smrti glumca Bate Živojinovića i povredi glumice Nede Arnerić.

Blic

Ovaj list obično krši Kodeks u tačkama koje se tiču prava na pretpostavku nevinosti, prava na privatnost, kao i na plasiranje nedovoljno proverenih informacija (pretpostavke predstavljene kao nagađanja), dok je kršenje drugih tačaka ređe.

S druge strane, Blic je u nekim situacijama kršio Kodeks čak i više nego klasični tabloidi - to se pre svega odnosi na izveštavanje o padu glumice Nede Arnerić s terase, ubistvu pevačice Jelene Marjanović i ubistvu trogodišnje devojčice u okolini Zaječara.

Večernje novosti

Večernje novosti nisu toliko često kršile odredbe Kodeksa novinara Srbije. Primetno je da se u ovom listu Kodeks najčešće prekršen u rubrici Hronika, gde je kršena pretpostavka nevinosti, kao i pravo na privatnost i dostojanstvo. Kod Večernjih novosti zabeležen je i veći broj objavljivanja komercijalnog sadržaja u novinarskoj formi. Pomenuta kršenja zabeležena su u rubrikama Ekonomija i Hronika, dok u drugim rubrikama prekršaja gotovo da i nema.

Danas

Dnevni list Danas je pozitivan primer poštovanja Kodeksa novinara Srbije u štampanim medijima. U Danasu je od prekršaja zabeleženo samo objavljivanje komercijalnih sadržaja u novinarskoj formi, najčešće u rubrici Ekonomija, retko u rubrici Beograd. Istina, ovaj vid prekršaja se u Danasu beleži redovno, ali je, u poređenju s drugim medijima, Danas primer poštovanja etičkih standarda.

Informer

List Informer prvi je po broju prekršaja Kodeksa novinara Srbije, nastavljajući tako "tradiciju" ustanovljenu u monitoringu rađenom tokom 2015. godine. Osim kršenja prava na pretpostavku nevinosti, kršenja prava na privatnost i plasiranja nedovoljno proverenih informacija (u čemu su grešili i drugi listovi), novinari i urednici Informera često su objavljivali naslove koji ne odgovaraju suštini teksta (Poglavlje 2, tačka 1), a praktično svakodnevno kršena je i druga tačka Poglavlja 2 koja se odnosi na to da politički i ekonomski interes izdavača ne smeju da utiču na uređivačku politiku tako da to za posledicu ima netačno, neobjektivno, nepotpuno i neblagovremeno informisanje: utisak je da je Informer otvoreno stao u službu Srpske napredne stranke, pa je svaki tekst koji se tiče opozicije, opozicionih lidera ili kritičara režima izuzetno politički obojen i potpuno pristrasan.

Informer je takođe nastavio tradiciju progona političkih neistomišljenika aktuelnog režima, pa su se na naslovnim stranama, u ulozi optuženih, često nalazili novinari, predstavnici nevladinog sektora, čak i glumci i pevači, čije je ponašanje tumačeno kao nepatriotsko. U ovim tekstovima, kršeno je više odredbi koje se odnose na istinitost izveštavanja, otvoreno političko svrstavanje, nepoštovanje kulture i etike javne reči, itd. Važno je takođe da je u

njima skoro redovno bilo informacija koje nisu ponuđene čitaocima, a koje bi mogle da utiču na njihov stav (Poglavlje 5, tačka 3)

Ovaj list istakao se i brojem PR objava koje nisu predstavljene kao marketinški, plaćeni sadržaj, iako to očigledno jesu. U tom smislu, posebno zabrinjava situacija zabeležena u vezi s Knez Petrolom - preduzećem koje je najpre najgrublje i bez konkretnih dokaza napadnuto, da bi malo potom bilo vrlo neukusno hvaljeno - konačno, u trenutku rada na ovom izveštaju, Informer i Knez Petrol blisko sarađuju u komercijalno-reklamnom smislu nudeći svojim korisnicima/čitaocima određene zajednički dogovorene beneficije. Upoređivanje tekstova u kojima se Knez Petrol napada i u kojima se pohvaljuje, upućuju na mogućnost da je u ovom slučaju bilo tzv. medijskog reketa, tj. da su vlasnici preduzeća na neki način ucenjeni:

<http://informer.rs/vesti/ekonomija/72498/BRUKA-SRAMOTA-PARA-NECE-PLATI-Gazda-Knez-Petrola-krade-struju>

<http://www.informer.rs/vesti/ekonomija/83827/FOTO-TAKO-DOMACINE-Treci-najbogatiji-Srbini-rado-seda-kombajn-GAZDA-KNEZ-PETROLA-SAM-ORE-SVOJE-NJIVE>

Takva teza ne može da se dokaže, ali tekstovi i njihov ton vrlo su indikativni, a pojava je sama po sebi dovoljno alarmantna čak i na nivou pretpostavke ili mogućnosti.

Kurir

Dnevne novine Kurir su, takođe, u samom vrhu po broju zabeleženih prekršaja Kodeksa novinara Srbije. Najveći broj prekršaja je nerazlikovanje pretpostavki i nagadjanja od činjenica, neproveravanje informacija iz drugih izvora, često korišćenje anonimnih izvora bez ikakve potvrde navoda, kao i neprepoznavanje da izvori slede svoj interes. Kao i u slučaju lista Alo i Kurir je brojnim spekulacijama u predizbornom i postizbornom periodu iznosio neosnovane optužbe, spekulacije o koalicijama i sastavu buduće Vlade predstavljao kao činjenice, a na drastičan način je kršio pretpostavku nevinosti, pravo na privatnost, dostojanstvo i integritet ličnosti o kojima se piše, prava dece koja su jasno identifikovana, direktno ili objavljivanjem detalja koja ih jasno mogu identifikovati.

Kurir je na drastičan način kršio Kodeks novinara Srbije u izveštavju o ubistvu pevačice Jelene Marjanović u Borči, ubistvu trogodišnje devojčice u okolini

Zaječara, masovnom ubistvu u Žitištu, kao i objavljivanjem fotografija sa nudističke plaže glumice Danice Maksimović. Kodeks je kršen i u izveštavanju o bolesti i smrti glumca Bate Živojinovića i sadržajima koji su se odnosili na pad sa terase glumice Nede Arnerić. Takođe, Kodeks novinara Srbije je dosta kršen u raznim tekstovima koji su se odnosili na moguće buduće članove Vlade: Ivicu Dačića, Čedu Jovanovića, Zoranu Mihailović...iz čega je jasno da su mnogi mnogi sadržaji objavljeni jer je na to uticao interes izdavača, ali se ne mogu beležiti kao prekršaj jer ne postoje čvrsti dokazi za to. U dnevnom listu Kurir je zabeleženo i često kršenje odredbe po kojoj je zabranjeno komercijalni sadržaj predstavljati u novinarskoj formi.

Najčešći prekršaji zabeleženi su u rubrikama Tema dana, Vesti, Hronika i Stars.

Politika

Politika je svakako list koji se, uz Danas, može smatrati primerom poštovanja Kodeksa novinara Srbije. Međutim, baš su se tu početkom godine pojavili tekstovi u kojima su mnoge nevladine organizacije i mediji označeni kao primaoci navodno astronomskih novčanih iznosa iz različitih privatnih fondacija i organizacija. Iako je veći broj podataka u ovim tekstovima bio istinit, kontekst u kojem su plasirani i vidan nedostatak informacija koje bi mogle da utiču na stav čitalaca, predstavljali su grubo kršenje Kodeksa novinara Srbije.

Nakon što su se neke od pomenutih nevladinih organizacija i medijskih kuća žalile Savetu za štampu, a Komisija za žalbe većinom glasova odlučila da je bilo kršenja Kodeksa, Politika je objavila niz tekstova kojima su diskreditovani pojedini članovi Komisije za žalbe, pa i sama Komisija. U ovom serijalu tekstova, objavljivanim tokom aprila i maja 2016, činjenice i izjave prezentovane su u suprotnosti s odredbama o istinitosti i objektivnosti izveštavanja.

Srpski telegraf

Iako novi dnevni list na srpskom tržištu, Srpski telegraf se praktično od prvog dana svog izlaženja istakao kao rekorder po učestalosti kršenja Kodeksa novinara Srbije. Teme dana i teme koje se nađu na naslovnoj strani Srpskog telegrafa skoro su uvek primeri višestrukih ogrešenja o profesionalne standarde: nagađanja su predstavljena kao činjenice, plasiraju se teške optužbe bez dokaza, bez ikakvih ograda objavljuju se duboko diskriminatorni sadržaji, a politički marketing se skoro u svakom broju predstavlja kao novinarski sadržaj.

Iako ni drugi listovi ne oskudevaju u broju prekršaja Kodeksa na stranicama rezervisanim za zabavu i estradu, Srpski telegraf i ovde prevazilazi konkurenciju: retki su tekstovi na ovim stranama, u kojima nije prekršeno pravo na privatnost osoba o kojima se izveštava, u kojima nagađanja i tračevi nisu predstavljeni kao činjenice, a veoma često je sve to praćeno nepoštovanjem kulture i etike javne reči. Detaljni izveštaji o događanjima iz rijaliti programa obično podrazumevaju eksplicitne opise seksa, doslovno prenošenje prostakluka, fotografije kojima se krši obaveza izbegavanja pornografskih i uznemirujućih sadržaja.

Srpski telegraf posebno je često kršio Kodeks izveštavajući o ubistvu pevačice Jelene Marjanović (kada je forsirao praznoverice i iracionalne teorije, a porodicu pevačicinog supruga svakodnevno označavao kao krivce za tragediju). Takođe, senzacionalističko je bilo i pisanje o drugim aktuelnim temama: padu Nede Arnerić i ubistvima koja su privukla veliku pažnju javnosti. Međutim, ovaj list bavio se temama kojima niko nije, pa je npr. na svojim naslovnim stranicama objavljivao kako su gej ljudi odgovorni za epidemiju HIV virusa, angažovao kolumniste koji su prema pripadnicima LGBT populacije iznosili govor mržnje, vodio hajku protiv pevačice Svetlane Ražnatović koristeći se više nego sumnjivim i nepouzdanim izvorima.

